

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 29281
נספחים: איור (לשאלה 14)
קריקטורה (לשאלה 15)

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לענות על שש שאלות סך הכול:
על שאלה אחת מכל פרק, ועל עוד שתי שאלות לבחירה מכל פרקי הבחינה. לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש להביא בתשובות עובדות ולא להסתפק בהערכות כלליות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

שימו לב: ענו על שש מן השאלות 1–15, על פי ההוראות האלה:
על שאלה אחת מכל פרק, ועל עוד שתי שאלות לבחירה מכל פרקי הבחינה. לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות.

פרק ראשון

1. לאומיות בעמים ובישראל

הציגו את מטרתה של הלאומיות המודרנית.
הציגו שתי דרכים שבהן לאומיות קיצונית (לאומנות) יכולה לבוא לידי ביטוי.
הסבירו איזה מן הדגמים של לאומיות בא לידי ביטוי בתנועה הציונית: הלאומיות האתנית-היסטורית או הלאומיות הליברלית-אזרחית. בתשובתכם התייחסו לשני מרכיבים של הדגם.

2. הנאוראורתודוקסיה

הציגו את תפיסת הנאוראורתודוקסיה בנוגע לחיים דתיים בעידן המודרני.
הרש"ר הירש יישם בחייו האישיים תפיסה זו של הנאוראורתודוקסיה. **הציגו** דוגמה אחת לכך.
במוסדות שהקימו רבני הנאוראורתודוקסיה ובחיבוריהם באה לידי ביטוי ההתמודדות שלהם עם האתגרים שהציבה להם המודרנה. **הסבירו** קביעה זו באמצעות דוגמה אחת.
האם לדעתכם תפיסת הנאוראורתודוקסיה רלוונטית גם כיום? **נמקו** את תשובתכם.

3. סוציאליזם והפועל המזרחי

הציגו את מטרת הסוציאליזם.
על פי מה שלמדתם בערכת פר"ח על הפועל המזרחי, **הציגו** שתי פעולות של הרב ישעיהו שפירא (האדמו"ר החלוץ) שבהן באה לידי ביטוי השקפת עולמו.
הסבירו באמצעות דוגמה אחת כיצד השילוב בין אורח החיים הדתי ובין אורח החיים השיתופי בא לידי ביטוי בסרטון "בלדה לקיבוץ".

4. המנדט הבריטי על ארץ-ישראל

הציגו שני מאפיינים של האוכלוסייה הערבית בארץ-ישראל עד לכיבוש הבריטי של הארץ (1917).
לפניכם קטע מספרה של ההיסטוריונית אניטה שפירא. **עיינו** בקטע וענו על השאלות שאחריו.

כתב המנדט מטעם חבר הלאומים שניתן לבריטניה על ארץ-ישראל היה שונה מכל כתבי המנדט האחרים: בעוד שאלה נועדו לקדם את האינטרסים וההתפתחות של האוכלוסייה הקיימת ולהביאה לעצמאות, הרי כתב המנדט על ארץ-ישראל נועד ליצור את התנאים הפוליטיים שיאפשרו את קליטתה של אוכלוסייה חדשה – יהודית.
(אניטה שפירא, **חרב היונה**, עם עובד, תשנ"ב, עמ' 123)

על פי הציטוט, **הציגו** את הייחודיות של כתב המנדט על ארץ-ישראל לעומת כתבי מנדט אחרים.
על פי מה שלמדתם, **הסבירו** באמצעות דוגמה אחת כיצד ייחודיות זו באה לידי ביטוי בכתב המנדט.

5. מאורעות תרצ"ו–תרצ"ט (1936–1939)

הציגו שני גורמים לפרוץ מאורעות תרצ"ו–תרצ"ט: גורם אחד שנבע מתסכול של ההנהגה הערבית, וגורם אחר שנבע מתקווה של הנהגה זו.

צינו דרך אחת שבה פגעו ערביי ארץ-ישראל ביישוב היהודי במאורעות תרצ"ו–תרצ"ט.

הסבירו שתי דרכים שבהן השפיעו מאורעות תרצ"ו–תרצ"ט על התפתחותו של הכוח המגן של היישוב היהודי בארץ-ישראל.

פרק שני

6. "הפתרון הסופי"

יש היסטוריונים שטוענים ש"הפתרון הסופי" תוכנן מראש עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, ויש היסטוריונים שטוענים שרעיון זה החל להתגבש רק לאחר הפלישה לברית המועצות (יוני 1941).

בנוגע ל**כל אחת מן הטענות, הציגו** עובדה אחת שלמדתם שעשויה לבסס אותה (סך הכול – שתי עובדות).

הציגו מה הן "צעדות המוות".

הסבירו מדוע אפשר לראות בצעדות המוות שלב ב"פתרון הסופי".

7. המאבק של היישוב היהודי בבריטים לאחר מלחמת העולם השנייה

הציגו את העמדה של ההגנה ואת העמדה של ארגוני הפורשים בנוגע לדרכי המאבק בבריטים לאחר פירוק תנועת המרי העברי (אוגוסט 1946).

צינו שתי פעולות שנקטו ארגוני הפורשים לאחר פירוק תנועת המרי העברי.

לפניהם ציטוט מדבריה של גולדה מאיר, שהייתה מראשי היישוב היהודי. קראו את הציטוט, וענו על השאלות שאחריו.

תמיד התנגדתי התנגדות גמורה - הן משיקולים מוסריים הן משיקולים טקטיים [תועלתניים] - לטרור מסוג כלשהו... אף שקבוצות הפורשים האלו הצטיינו באומץ לב מופלג, הרי טעו מן ההתחלה ועד הסוף ולפיכך היו מסוכנים ליישוב.

(מעובד על פי גולדה מאיר, **חיי**, ספריית מעריב, 1975, עמ' 143-144)

על פי הקטע, **צינו** מה הם שני השיקולים שגרמו לגולדה מאיר להתנגד לארגוני הפורשים.

הסבירו את אחד מן השיקולים האלה. בתשובתכם התבססו על מה שלמדתם על המאבק בבריטים בשנים 1945-1947.

בתשובתכם **צינו** באיזה שיקול מדובר.

8. הסכמי שביתת הנשק (1949)

עם סיומה של מלחמת העצמאות נחתמו הסכמי שביתת נשק בין מדינת ישראל למדינות ערב.

צינו את שמות ארבע המדינות שעימן נחתמו ההסכמים.

בחרו באחת ממדינות ערב, **והסבירו** מדוע מדינה זו הייתה מעוניינת לחתום על הסכם שביתת נשק עם מדינת ישראל.

הסבירו מדוע הייתה מדינת ישראל מעוניינת לחתום על הסכמי שביתת הנשק.

הציגו שינוי אחד בין מפת הסכמי שביתת הנשק (1949) ובין מפת החלוקה (1947) בנוגע לשטחים של מדינת ישראל.

9. מלחמת ששת הימים

הציגו שתי דוגמאות למתיחות הגבוהה בין ישראל לשכנותיה ערב מלחמת ששת הימים – דוגמה אחת בגבול הצפון ודוגמה אחת בגבול הדרום (סך הכול – שתי דוגמאות).
הסבירו מדוע הניצחון במלחמת ששת הימים הפתיע רבים.
הציגו שתי תוצאות של מלחמת ששת הימים בתחומים שונים.

10. הכחשת השואה

הנאצים השתמשו במונחים מְסֻוִּים כשעסקו ברצח היהודים. כך לדוגמה משלוחי יהודים לאושוויץ שנדונו להירצח בתאי הגזים לֹוּ במסמך שבו נאמר כי עליהם לעבור "טיפול מיוחד". כמו כן, אנשי האס־אס התחייבו לשמור סוד ולא לגלות דבר על מעשיהם. בשנתיים האחרונות של המלחמה הוקמו יחידות האס־אס שהוטל עליהן להוציא את הגויות מבורות שבהם הוטמנו וכך לטשטש את עקבות הרצח.

("הכחשת השואה", לקסיקון למושגי השואה, מרכז המידע אודות השואה של בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם)

על פי הקטע, ציינו שתי פעולות שנקטו הנאצים בתקופת השואה כדי להסתיר את מעשיהם.
הסבירו כיצד אחת מן הפעולות האלה מסייעת לבסס את אחת מן הטענות הרווחות של מכחישי השואה שעליהן למדתם.
על פי מה שלמדתם, הציגו טענה נוספת של מכחישי שואה.
הסבירו מדוע הפכה הכחשת שואה לתופעה רווחת דווקא בעולם הערבי.

פרק שלישי – קטע שלא נלמד

בקיץ 1945 שלחה ממשלת ארצות הברית את ארל הריסון לאירופה, כדי לבחון את מצב העקורים היהודים במחנות העקורים ולהמליץ על פתרונות אפשריים לשיפור מצבם. לפניכם קטע מן הדו"ח שכתב בעקבות ביקורו – דו"ח הריסון. קראו את הקטע, וענו על שאלה אחת לפחות מן השאלות 11–13.

אומנם נראה כי העקורים היהודים "שוחררו" במובן צבאי, אבל למעשה הם אינם משוחררים, שכן בעיותיהם הייחודיות לא זכו לתשומת לב. בעקבות זאת הם מרגישים שמשחרריהם מפקירים אותם. עקורים יהודים רבים חיים תחת משמר, מאחורי גדרות תיל, במחנות שבנו הנאצים, ובהם כמה ממחנות הריכוז הידועים ביותר לשמצה. הם חיים בצפיפות, ללא תנאים סניטריים, בחוסר מעש, וללא אפשרות לתקשר עם העולם החיצון. לרבים מן העקורים היהודים עדיין אין, בסוף יולי, ביגוד מלבד תלבושת הפסים מיום השחרור. אחרים נאלצים ללבוש מדי אס-אס, ולא ברור איזה מסוגי הביגוד האלה שנואים עליהם יותר. העקורים חשים מרירות בנוגע לביגוד שלהם, במיוחד כשהם רואים עד כמה האוכלוסייה הגרמנית לבושה היטב. לא תוכנה בעבורם שום תוכנית שיקום, ואין להם מה לעשות מלבד להרהר במצוקתם, באי־ודאות הנוגעת לעתידם, ולהשוות בין היחס שקיבלו מן הנאצים ובין מצבם ב"שחרור". הם מביטים מתוך מגוריהם הקודרים על האוכלוסייה הגרמנית, ורואים כי אנשים אלה חיים חיי נוחות בבתייהם. לפיכך המורל של אותם יהודים נמוך מאוד.

הצורך החשוב ביותר של האנשים הללו הוא הכרה במעמדם האמיתי, וכוונתי למעמדם כיהודים. רובם שהו שנים במחנות הריכוז האיומים ביותר. במקרים רבים הם הניצולים היחידים ממשפחותיהם, ורבים היו עדים לרצח של יקיריהם. מובן, אפוא, שמצבם הגופני והנפשי גרוע לאין שיעור ממצבם של עקורים שאינם יהודים. ואולם, עד כה ההבחנה של בנות הברית הייתה רק לפי מדינות המוצא של העקורים. בנות הברית התעלמו מהעובדה שהיהודים היו הקורבנות העיקריים, דווקא בשל היותם יהודים. לפיכך, כל עוד אין הכרה במעמדם המיוחד כיהודים, הרשויות אינן מעניקות להם תשומת לב מיוחדת, ואינן מתחשבות בצורכיהם המיוחדים. הן נוהגות כך מתוך חשש שבני קבוצות אחרות יראו בכך אפליה, והדבר יוביל למתחים בין העקורים היהודים לעקורים הלא יהודים. נוסף על כך, יש לתת את הדעת כי אומנם רוב היהודים רוצים לעזוב את גרמניה בהקדם האפשרי, אבל הם אינם רוצים לחזור לארצות מוצאם. הם רוצים להגיע לארץ־ישראל עכשיו, בדיוק כפי שקבוצות לאומיות אחרות מוחזרות לבתיהן עכשיו. לכן חשוב לפתח עבור העקורים היהודים תוכנית יציאה מגרמניה.

דווקא משום שלא מדובר במספרים גדולים, הרי אם יש רצון טוב כלשהו כלפי הניצולים, אין ברירה אלא לערוך שינוי ב"ספר הלבן" של 1939. דבריי אלה נאמרים על בסיס הומניטרי, ואין כאן התייחסות לשיקולים פוליטיים הנוגעים לארץ־ישראל. להבנת, מכסת רישיונות העלייה לארץ־ישראל תיגמר עד סוף החודש הנוכחי. מה יהיה בהמשך? העובדה ששערי ארץ־ישראל אמורים להיסגר בקרוב היא לא פחות מאסון בעבור הניצולים. הסוכנות היהודית פנתה לממשלה הבריטית בבקשה לאשר מאה אלף רישיונות עלייה נוספים. אין ספק שהיענות לבקשה תסייע לפתור את בעיית העקורים היהודים שאינם רוצים לחזור למדינות המוצא שלהם.

עם זאת, עדיין יוותרו עקורים רבים שלא יהיו כשירים גופנית להגירה. וכאן אני מדגיש שיש להתאמץ להוציא אותם מן המחנות. העובדה שהם נמצאים תחת משמר צבאי שלנו במקום תחת משמר האס-אס, מעוררת תהייה: האם בני העם הגרמני - כשהם רואים זאת - אינם מסיקים מכך שאנו מזדהים עם המדיניות הנאצית? היה הגיוני הרבה יותר לו היו מפקיעים כפר לטובת העקורים, ומחייבים את האוכלוסייה הגרמנית למצוא דיוור חלופי. ואולם, קציני הממשל הצבאי שלנו נמנעים מיצירת אי־נוחות כלפי האוכלוסייה הגרמנית. לטענתם, תפקידם "לוודא שיהיה אפשר לחיות עם הגרמנים, ואילו העקורים הם בעיה זמנית בלבד". לפיכך אם קבוצת יהודים מצווה לפנות את מגוריה בגלל צרכים צבאיים, ויש שני אתרים אפשריים: האחד מתחם של דירות נוחות והשני מתחם של בניינים עלובים עם שירותים בחצר, הקצינים יעדיפו להקצות את האחרון ליהודים, ואת הראשון לאזרחים גרמנים ששבים [מן המלחמה]. העדפה זו של הממשל הצבאי מתבטאת גם בהעסקת אזרחים גרמנים במשרדי הממשל הצבאי אף על פי שהיה אפשר בקלות למצוא כוח אדם כשיר מקרב היהודים. למעשה היו מצבים שבהם התקשו יהודים לתאם פגישות עם קציני הממשל הצבאי בגלל קשיים שהערימו עליהם עובדים גרמנים.

לפיכך, אם פינוי מגרמניה אינו אפשרי באופן מיידי, ואם אי אפשר לשכן את היהודים בכפרים, אני ממליץ להקים בדחיפות מחנות נפרדים ליהודים. יהודים רבים רוצים בכך. נוסף על כך, זוהי הדרך היחידה שבה ארגונים יהודיים יוכלו לספק מענה לצורכיהם המיוחדים, ללא האשמות הנוגעות ליחס מועדף או ל"אפליה".

(מעובד על פי: Harrison Report, Eisenhower Presidential Library)

השאלות 11–13 נוגעות לקטע שבעמוד הקודם.

11. על פי מה שלמדתם, ציינו מי היו אנשי "שארית הפלטה".

הסבירו את משימת השיקום הראשונה של בעלות הברית למען אנשי "שארית הפלטה".

הריסון מעלה בדו"ח את הצורך להכיר במעמדם המיוחד של אנשי "שארית הפלטה" כיהודים.

על פי הקטע, הסבירו שתי סיבות לכך.

12. בדו"ח של הריסון הוא ממליץ לערוך שינוי ב"ספר הלבן" השלישי (1939). הוא מציין כי שינוי זה נדרש על רקע הומניטרי

וכי "אין כאן התייחסות לשיקולים פוליטיים שנוגעים לארץ-ישראל".

על פי מה שלמדתם, הציגו את הסעיף ב"ספר הלבן" השלישי שאליו הריסון מתכוון בדברים אלה.

על פי הקטע, הציגו את ההמלצה של הריסון בנוגע לסעיף זה.

על פי מה שלמדתם, הציגו סעיף אחר ב"ספר הלבן" השלישי שאליו הריסון אינו מעוניין להתייחס, מפני שלדבריו הוא "פוליטי".

הסבירו מדוע לדעתכם הריסון בוחר להבחין בין הסעיפים השונים ב"ספר הלבן" השלישי.

13. על פי הקטע, הסבירו מדוע הריסון רואה לנכון להשוות בין מצבם של העקורים היהודים ובין מצב האוכלוסייה

הגרמנית המקומית.

הציגו שתי דוגמאות שהריסון מביא כדי להמחיש את ההבדל בין שתי הקבוצות.

על פי מה שלמדתם, הציגו שתי דוגמאות ליוזמות סיוע ושיקום לעקורים היהודים: יוזמה אחת של אישים או ארגונים יהודיים

שהגיעו מבחוץ ויוזמה אחת של העקורים.

פרק רביעי – מקורות חזותיים

14. היהודים בתקופת האמנציפציה

- א. **הציגו** עיקרון אחד של הוגי הנאורות שהשפיע על שליטי מערב אירופה וגרם להם להעניק אמנציפציה ליהודים.
- הציגו** שינוי אחד שחל בחיי היהודים במערב אירופה בעקבות תהליך האמנציפציה.
- ב. בנספח לשאלה 14 מוצג איור שפורסם בשנת 1772 באחד מעיתוני בריטניה, ובו נראים יהודי ואשתו הולכים לאירוע תרבות. על פי מה שלמדתם, הציגו שתי טענות שמאפיינות את האנטישמיות המודרנית.
- בחרו באחת מן הטענות, **והסבירו** כיצד היא באה לידי ביטוי באיור.

15. יחסי ישראל–ברית המועצות

- א. יחסי ישראל וברית המועצות ידעו עליות וירידות.
- הציגו** את הנימוק של נציג ברית המועצות באו"ם לתמיכתה של ברית המועצות בהקמת מדינה יהודית בעצרת האו"ם שהתקיימה ב-14/5/1947.
- הסבירו** מדוע נחשבה התמיכה של ברית המועצות בהקמת מדינה יהודית, למפתיעה בעיני רבים בעולם.
- ב. בנספח לשאלה 15 מוצגת קריקטורה העוסקת ביהודי ברית המועצות.
- הסבירו** כיצד באה לידי ביטוי בקריקטורה עמדתו של השלטון בברית המועצות בנוגע לעזיבת היהודים את ברית המועצות.
- על פי מה שלמדתם בערכת פר"ח, הציגו פעולה אחת שנקטו מנהיגים בעולם או יחידים לא יהודים כדי לסייע ליהודי ברית המועצות.
- ציינו** ערך אחד שלדעתכם אפשר ללמוד מהתערבותם של מנהיגים בעולם או יחידים לא יהודים לטובת יהודי ברית המועצות.

בהצלחה!

נספח לשאלה 14 – איור

יהודי מגונדר קטן
ועב כרס ואשתו
הולכים לאירוע
תרבות

נספח לשאלה 15 – קריקטורה

